

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi perustulokokeilusta sekä tuloverolain 92 §:n ja ennakoperintälain 17 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi perustulokokeilusta sekä tuloverolain 92 §:n ja ennakoperintälain 17 §:n väliaikaisesta muuttamisesta (HE 215/2016 vp): Asia on saapunut sosiaali- ja terveysvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Eduskunta-aloitteet

Esityksen yhteydessä valiokunta on käsitellyt seuraavat aloitteet:

- Lakialoite LA 103/2016 vp Krista Mikkonen vihr ym. Lakialoite laiksi perustulokokeilusta
- Toimenpideoaloite TPA 56/2016 vp Krista Mikkonen vihr ym. Toimenpideoaloite verotuksen otamisesta mukaan perustulokokeiluun

Lausunnot

Asiasta on annettu seuraavat lausunnot:

- perustuslakivaliokunta PeVL 51/2016 vp
- valtiovarainvaliokunta VaVL 6/2016 vp
- työelämä- ja tasa-arvovaliokunta TyVL 11/2016 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- hallitusneuvos Esko Salo, sosiaali- ja terveysministeriö
- johtaja Liisa Siika-aho, sosiaali- ja terveysministeriö
- neuvotteleva virkamies Timo Annala, valtiovarainministeriö
- vanhempi hallitussihteeri Timo Meling, työ- ja elinkeinoministeriö
- johtava ekonomisti Kari Hämäläinen, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT
- tutkija Johannes Kananen, Helsingin yliopisto
- yksikön päällikkö Marjukka Turunen, Kansaneläkelaitos
- tutkija Miska Simanainen, Kansaneläkelaitos
- toimitusjohtaja Markus Kanerva, Ajatushautomo Tänk
- asiantuntija Katja Veirto, Akava ry
- johtava asiantuntija Vesa Rantahalvari, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry

Valiokunnan mietintö StVM 42/2016 vp

- ekonomisti Joonas Rahkola, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry

Valiokunta on saanut kirjalliset lausunnot:

- professori Heikki Hiilamo, Helsingin yliopisto
- Suomen Kuntaliitto
- BIEN Finland – Suomen perustuloverkosto ry
- Perustulokokeiluselvityksen tutkijaryhmä
- Suomen Nuorisoyhteistyö - Allianssi ry
- Suomen Yrittäjät ry
- Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry.

HALLITUKSEN ESITYS JA EDUSKUNTA-ALOITTEET

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki perustulokokeilusta sekä muutettavaksi tuloverolakia ja ennakkoperintälakia. Perustulokokeilu toteutettaisiin vuosina 2017 ja 2018. Kokeiluun valituille Kansaneläkelaitos maksaisi kokeilun aikana perustuloa 560 euroa kuukaudessa. Perustulo olisi saajalleen verovapaata tuloa, eivätkä sen määrää vähentäisi perustulon saajan muut tulot.

Esitys liittyy valtion vuoden 2017 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2017 ja olemaan voimassa 31 päivään joulukuuta 2018.

Lakialoite

LA 103/2016 vp. Lakialoitteessa ehdotetaan perustulokokeilu toteutettavaksi niin, että kokeilu olisi kolmivuotinen ja sen kohdejoukkona olisi 3 500 henkilöä, jolloin mukaan otettaisiin työttömien lisäksi myös pienituloisia palkansaajia ja yrittäjiä, freelancereita sekä itsensä työllistäjiä.

Toimenpidealoite

TPA 56/2016 vp. Toimenpidealoitteessa ehdotetaan, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin perustulokokeilun kehittämiseksi niin, että kokeiluun otetaan mukaan verotuselementti, joka palauttaa verotuksen kautta kerättävät verot kokeilun budjettiin.

Valiokunnan mietintö StVM 42/2016 vp

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

Yleistä

Hallituksen esitys perustuu pääministeri Juha Sipilän hallituksen ohjelmaan. Esitys liittyy myös hallituksen terveyden ja hyvinvoinnin palveluiden asiakaslähtöisyyden korostamista koskeviin kärkihankkeisiin, joiden osa perustulokokeilu on. Kokeilu kytkeytyy myös hallituksen tavoitteeseen nostaa työllisyysastetta selkeästi nykyisestä, alentaa työn vastaanottamiseen liittyviä kannustinloukkuja ja lyhentää työttömyysjaksoja.

Vuosina 2017 ja 2018 toteutettava perustulokokeilu liittyy laajempaan perustulon selvityshankkeeseen. Esityksen valmistelun pohjana on ollut tutkimusryhmän tekemä selvitystyö. Tutkimusryhmä valittiin valtioneuvoston kanslian järjestämän kilpailutuksen perusteella laatimaan selvitys toteuttamiskelpoisista perustulomalleista, perustulokokeilun perusteista ja toimeenpanosta.

Hallitus pyrkii perustulokokeilulla edistämään tutkimukseen perustuvan tiedon hyväksikäyttöä päätöksenteon tukena, ja kokeilu on osa hallituksen tavoittelemaa kokeilukulttuurin toteuttamista. Valtakunnallinen satunnaistettu kenttäkoe on tutkijoiden mukaan kansainvälisestikin arvioiden hyvin edistyksellistä, ja kokeilu on herättänyt jo kansainvälistä kiinnostusta.

Perustulokokeilun mallin valinnalle on reunaehdot pitkälti asettanut valmistelun tiukka aikataulu sekä kokeiluun varattu määräraha. Tästä syystä hallitus on päätenyt esittämään kokeilun toteuttamista ensivaiheessa suppeana. Kokeilun ensisijaisena tavoitteena on työllistymisen edistäminen. Rajoitettu kokeilubudjetti pyritään ohjaamaan sellaisiin Kansaneläkelaitoksen maksamaa työmarkkinatukea tai peruspäivärahaa saaviin henkilöihin, joiden kohdalla työllistymisen edistäminen on erityisen tavoiteltavaa.

Valiokunta pitää merkittävänä, että perustulokokeilulla pyritään löytämään ratkaisuja sosiaaliturvan ja tulojen yhteensovittamiseen ja siten alentamaan työllistymisen kynnystä ja poistamaan kannustinloukkuja. Perustulo verottomana ja työansioista riippumattomana etuutena luo huomattavan suuren taloudellisen kannusteen työllistyä. Perustulo poistaa myös ns. byrokratialoukun silttä osin, ettei etuuden saanti viivästy työttömän mennessä työhön. Tätä byrokratialoukkua on usein pidetty esteenä työn vastaanottamiselle. Perustulokokeilu antaa näin tietoa byrokratialoukun ja taloudellisten kannusteiden vaikutuksesta työllistymiseen. Byrokratian vähentämisen tavoitetta heikentää kuitenkin osaltaan se, että työttömän on, säilyttääkseen sosiaaliturvansa, oltava työvoimahallinnon asiakkaana ja haettava etuuksia, kuten ilman osallistumista perustulokokeiluun.

Ehdotettu osittainen perustulo korvaa sosiaaliturvaetuuksista vain työmarkkinatuen ja peruspäivärahan, eikä kokeilulla varsinaisesti tavoitella sosiaaliturvajärjestelmän yksinkertaistamista, johon päästäisiin täydellisellä perustulomallilla, joka korvaisi myös ansiosidonnaisia etuuksia.

Perustulo ja verotus

Kokeiluun ei aikataulun kireydestä johtuen ole liitetty verotusta. Valtiovarainvaliokunta hyväksyy lausunnossaan sinänsä perustulon verottomuuden kokeilun aikana, mutta pitää ongelmallise-

Valiokunnan mietintö StVM 42/2016 vp

na sitä, ettei kokeilun yhteydessä ole tehty muita muutoksia kokeiluun osallistuvien henkilöiden tuloverotukseen. Ehdotetussa mallissa kokeiluun osallistuva henkilö saa verovapaan perustulon, ja koska hänen verotuksensa ei eroa verrokkiryhmän verotuksesta, lisää perustulo aina kokeiluun osallistuvan henkilön tuloja riippumatta muiden tulojen määrästä. Näin ollen henkilöllä voi olla huomattavia työtuloja verovapaan perustulon lisäksi.

Valtiovarainvaliokunta toteaa, ettei valtion talouden näkökulmasta ehdotettua mallia voida soveltaa koko työikäiseen väestöön, ellei samassa yhteydessä tehdä muutoksia tuloverotukseen. Valiokunnan mielestä tämä on otettava huomioon kokeilusta saatujen tulosten arvioinnissa.

Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta pitää valtiovarainvaliokunnan tavoin erittäin tärkeänä, että perustulokokeilun laajemmassa osassa, joka on tarkoitus käynnistää vuoden 2018 alusta, arvioidaan tuloverotukseen tehtävien muiden muutosten tarpeellisuus. Perustulo tulee valiokunnan näkemyksen mukaan sovittaa yhteen verotuksen kanssa. Jotta tarvittavat muutokset voidaan toteuttaa käytännössä, tulee asia hyvissä ajoin valmistella yhteistyössä valtiovarainministeriön ja Verohallinnon kanssa. Perustulokokeilun seuraavassa vaiheessa kokeilun kohdejoukkoa tulee laajentaa myös muihin henkilöryhmiin kuin Kelan työttömyysetuutta saaviin.

Kokeilun kohderyhmä

Perustulokokeiluun otettaisiin Kelan työttömyysturvaetuuksia eli työmarkkinatukea tai peruspäivärahaa saavat tietyin rajauksin. Kelan työttömyysetuutta saavista valitaan satunnaisotannalla 2 000 henkilöä kokeiluun. Heille maksetaan kahden vuoden ajan 560 euron suuruista vastikkeetonta ja verotonta perustuloa, joka vastaa työmarkkinatuen nettomäärää. Vastaavalla otannalla kokeilussa oleville valitaan kohdejoukkoon kuuluvista verrokkiryhmä, johon kuuluville ei makseta perustuloa ja joihin kokeiluryhmää verrataan.

Perustulokokeilun ensisijainen tavoite liittyy työllisyyteen. Kokeilussa haetaan vastausta kysymykseen, kuinka monella henkilöllä vastikkeeton ja verovapaa perustulo kasvattaa/alentaa työllisyyttä. Kohdejoukkoon eivät tällöin kuulu sellaiset ryhmät, joiden työllisyystilanteen parantamista perustulolla ei kannata tavoitella, kuten esimerkiksi vanhuuseläkkeellä olevat, tai ryhmät, joilla nykyisen toiminnan ensisijainen päämäärä ei liity työllisyyteen, kuten esimerkiksi opiskelijat, joiden kohdalla ensisijainen tavoite on tutkinnon suorittaminen.

Kohderyhmään valittu henkilö ei voi kieltäytyä kokeiluun osallistumisesta. Sen sijaan hän on vapaa valitsemaan, jatkaako hän työvoimahallinnon asiakkaana ja hakeeko työttömyysetuutta vai ei. Perustulo sinänsä vapauttaa hänet työttömille kuuluvista velvoitteista, kuten työnhausta. Jos hän ei pysy työvoimahallinnon asiakkaana, hän ei ole työvoimapolitiittisten palveluiden piirissä eikä hänelle tarjota palveluita tai työtä. Toisaalta häneen ei myöskään kohdisteta sanktioita, joita seuraa työttömän kieltäytyttyä hänelle tarjotusta työstä tai toimenpiteestä. Etuutta ei siis keskeytetä tai leikata siten kuin työttömyysturvaetus keskeytetään tai leikataan rikkomusten vuoksi.

Kohderyhmään kuuluvien työmarkkinakäyttäytymisen lisäksi kokeilussa arvioidaan perustulon vaikutusta työttömän aktiivisuuteen, kuten työnhakijaksi ilmoittautumiseen ja työvoimahallinnon palveluihin osallistumiseen. Samoin kokeilussa arvioidaan perustulon aiheuttamia muutoksia kokeilussa mukana olevien tuloihin.

Valiokunnan mietintö StVM 42/2016 vp

Perustulon ja muiden etuuksien yhteensovitus

Ehdotettu osittaisen perustulon malli korvaa työmarkkinatuen ja työttömyysturvan peruspäivärahan ja on niiden nettomäärän suuruinen eli 560 euroa kuukaudessa. Kokeiluun osallistuvan taloudelliseen asemaan perustulo ei aiheuta heikennyksiä kokeilun aikana. Jos kokeilussa mukana oleva yksilö ei työllisty, hänen asemassaan ei tapahdu muutosta nykytilanteeseen verrattuna. Sen sijaan kokeiluun osallistuvien yksilöiden käytettävissä olevat tulot kasvavat merkittävästi, jos he työllistyvät perustulokokeilun aikana. Tämä johtuu siitä, että perustuloa maksetaan koko kokeilun ajan eivätkä ansiotulot leikkaa sen määrää, kuten nykyisissä työttömyysturvaetuuksissa.

Perustuslakivaliokunta pitää lakiehdotuksen tavoitteet huomioiden valitettavana, että ehdotettava sääntely on verraten vaikeaselkoista. Valiokunta kiinnittää erityistä huomiota siihen, että sääntelystä ei yksiselitteisesti ja selvästi ilmene se perusteluissa painotettu seikka, ettei kokeilu heikennä siihen valittavien henkilöiden sosiaaliturvaetuuksien nykytasoa. Valiokunnan mielestä sääntelyä on syytä selkeyttää ja täsmentää ainakin säännöksellä siitä, että eri etuusjärjestelmien yhteensovittaminen satunnaisotantaan perustuvan kokeilun puitteissa ei saa johtaa sosiaaliturvaetuuksien tason heikentymiseen.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta toteaa, että perustulokokeilu ehdotetaan toteutettavaksi niin, että suuri osa sosiaaliturvaetuuksista estää perustulon saamisen, jolloin yhteensovitusongelmaa ei ole. Jos henkilö saa lakiehdotuksen 7 §:ssä mainittuja etuuksia, jotka ovat pääosin työttömyysetuuksia tai sairausvakuutuslain mukaisia päivärahoja, niin yhteensovitus tehdään niin, että maksettavan etuuden nettomäärästä vähennetään perustulo. Jos nettomäärä on perustuloa suurempi, erotus maksetaan hakijalle itselleen. Jos perustulo on nettomäärää suurempi, peritään vain nettomäärä. Perustulon saajalle ei siis yhteensovituksen johdosta koskaan synny tilannetta, jossa hän saisi vähemmän tuloja kuin hän saisi ilman perustuloa. Valiokunta ei pidä tarpeellisena säätää tästä erikseen laissa.

Valiokunta huomauttaa, että hallituksen esityksen perusteluissa sivulla 10 olevassa taulukossa on virhe. Sen mukaan jollakin voisi käytettävissä olevien tulojen määrä laskea. Tämä johtuu käytetystä SISU-mallista, joka antaa virheellisen lopputuloksen.

Työttömyysturvan lapsikorotukset

Perustulo on veroton etuus, ja lapsettoman työmarkkinatuen tai peruspäivärahan saajan kannalta on taloudellisesti merkityksetöntä, hakeeko hän työmarkkinatukea vai ei, kuten edellä on todettu. Valitulla perustulon tasolla kuitenkin osalla työttömyysetuuden saajista työttömyysetuuden taso on perustuloa korkeampi. Erityisesti näin on niillä, jotka täyttävät kokeilun aikana työssäoloehdon ja alkavat saada ansiopäivärahaa.

Jos työmarkkinatuen saajalla on lapsia, hän saa työmarkkinatukena tai peruspäivärahana enemmän kuin lapseton. Lapsikorotus yhdestä lapsesta on kuukaudessa nettona noin 91 euroa, kahdesta lapsesta noin 133 euroa ja kolmesta tai useammasta lapsesta noin 172 euroa. Samoin, jos työtön työnhakija osallistuu työllistymistä edistäviin palveluihin, hänelle voidaan maksaa korotusosaa 200 päivältä. Korotusosan määrä nettona on noin 82 euroa kuukaudessa.

Valiokunnan mietintö StVM 42/2016 vp

Kun perustulo vähennetään maksettavasta työttömyysetuudesta, työmarkkinatuesta ja peruspäivärahasta jää aina maksettavaa hakijalle itselleen, jos henkilöllä on huollettavia lapsia tai hän on työllistymistä edistävissä palveluissa. Valikoituessaan kokeiluryhmään lapsikorotuksia saavan kannattaa olla työnhakijana työvoimatoimistossa ja hakea työttömyysetuuksia, koska hänen saamansa työttömyysetuus on perustuloa korkeampi. Vastaava tilanne on niillä, jotka saavat korotusosaa tai ansioihin perustuvaa päivärahaa. Tällöin työnhakijan pitää toimia työttömyysturvalaissa edellytetyllä tavalla saadakseen työttömyysetuutta. Siten esimerkiksi työstä tai työllistymistä edistävästä palvelusta kieltäytyminen voi johtaa työttömyysetuuden menettämiseen. Sen sijaan perustuloon se ei vaikuta.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta esittää lausunnossaan, että lakiehdotusta muutettaisiin niin, että perustuloon liitettäisiin lapsikorotukset tai että kokeilu rajattaisiin perheettömiin työttömiin. Sosiaali- ja terveysvaliokunta toteaa, että lapsikorotus ei kuitenkaan kaikilla alaikäisten huoltajilla poistaisi työttömyysetuuden edullisuutta verrattuna perustuloon. Kun perustulo lisäksi on tarkoitus ottaa käyttöön hyvin pikaisella aikataululla, ei lapsikorotusten liittäminen perustuloon ole tässä vaiheessa mahdollista myöskään toimeenpanon näkökulmasta. Valiokunta katsoo, että perustulon suuruuden määräytyminen perustuloa saavan perhetilanteesta ja mahdollisesti muista olosuhteista käsin on tekijä, jonka tarkoituksenmukaisuus on syytä harkita huolellisesti erikseen.

Perustulon vaikutus asumistukeen, toimeentulotukeen, eläkkeisiin ja sairauspäivärahaan

Valiokunta toteaa, ettei hallituksen esityksen perusteluissa ole lainkaan käsitelty perustulon vaikutusta kokeilussa mukana olevan henkilön sosiaaliturvaan. Tästä syystä valiokunta pitää tarpeellisena tuoda esiin, mitä seurauksia eri sosiaaliturvaetuksiin on kokeilulla ja erityisesti sillä, että henkilö jättäytyy kokeilun ajaksi pelkän perustulon varaan.

Kokeiluun osallistuvan työllistyessä palkkatuloilla voi olla vaikutusta muihin sosiaaliturvaetuuksiin, sen sijaan verottoman perustulon saa aina täysimääräisenä riippumatta tuloista. Perustulon saajan hakiessa asumistukea perustulo otetaan lakiehdotuksen 8 §:n mukaan huomioon, kuten työttömyysturvalain mukainen peruspäiväraha. Mikäli hakijalla on palkkatuloja, ne otetaan normaaliin tapaan huomioon.

Perustulo ei vaikuta myöskään toimeentulotukea hakevan asemaan. Toimeentulotukea haettaessa perustulo otetaan huomioon samalla tavalla kuin Kelan työttömyysetuudet. Valiokunta huomauttaa kuitenkin, että toimeentulotukilaissa on itsenäiset säännökset toimeentulotukea hakevan henkilön velvollisuudesta ilmoittautua työttömäksi työnhakijaksi (ToTuL 2 a §), vastaanottaa hänelle tarjottuja työvoimapolitiittisia toimenpiteitä ja toteuttaa työnhakijan velvollisuuksia. Mikäli toimeentulotuen hakija ei näin tee, hänen perusosaansa voidaan alentaa 20 prosentilla ja toistuvista kieltäytymisistä johtuen jopa 40 prosentilla (ToTuL 10 §).

Perustulo ei kartuta eläkettä, kuten eivät kartuta Kelan työttömyysetuudetkaan, mutta sen sijaan sairausvakuutuslain mukaisista päivärahoista ja Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain mukaisesta kuntoutusrahasta karttuu eläkettä. Sairauspäivärahojen perusteella määräytyvät myös kuntoutustoimenpiteiden arviointi ja mahdollinen työkyvyttömyyseläkkeen hakeminen.

Valiokunnan mietintö StVM 42/2016 vp

Työkyvyttömyyseläkkeeseen liittyy ns. tuleva aika. Tulevan ajan eläkkeen perusteena olevat ansiot (tulevan ajan ansio) määrätään niiden työeläkelakien mukaisten työansioiden ja palkattomilta ajoilta saatujen etuuksien perusteena olevien tulojen perusteella, jotka työntekijällä on ollut työkyvyttömyyden alkamisvuotta edeltäneiden viiden kalenterivuoden aikana (tarkasteluaika).

Tulevan ajan ansiota määrättäessä otetaan tulona huomioon 1 437,83 euroa jokaiselta täydeltä kuukaudelta, jolta työntekijälle on tarkasteluaikana maksettu työttömyysturvalain mukaista peruspäivärahaa tai työmarkkinatukea. Jos henkilö on vain perustulolla, ei hänellä ole tänä aikana ansioita, jotka otettaisiin tulevan ajan ansioina huomioon.

Pelkkää perustuloa kaksi vuotta saanut henkilö voi myös sairastumistapauksessa jäädä vaille perusturvaa kokeilun päättyessä, koska hänellä ei ole verotettavaa tuloa, josta päiväraha lasketaan. Näin voi käydä, koska tässä tapauksessa henkilölle maksetaan vähimmäismääräistä sairauspäivärahaa, jossa on 55 päivän omavastuu-aika.

Valiokunta korostaa kuitenkin, että perustuloa saavalle on mahdollistettu se, että hän voi hakea työttömyysetuuksia ja Kelan päivärahaetuuksia. Kun henkilö saa näitä etuuksia, mikään hänen sosiaaliturvassaan ei muutu kokeilun aikana eikä perustulon saaminen aiheuta edellä kuvattuja menetyksiä myöskään kokeilun jälkeiseen sosiaaliturvaan.

Kokeiluryhmään kuuluvien ohjeistus

Sosiaali- ja terveysvaliokunta korostaa, ettei perustulokokeilu itsessään heikennä kenenkään siihen osallistuvan nykyisiä tai tulevia etuuksia sillä edellytyksellä, että perustulon saaja pysyy työvoimahallinnon asiakkaana ja hakee etuuksia samalla tavoin kuin hän hakisi ilman perustuloa ja joihin hänellä on oikeus myös perustulon saajana. Jos perustulon saaja on pelkästään perustulolla, hän saattaa menettää joitakin etuuksia, kuten edellä on selostettu. Valiokunta kiinnittää vielä huomiota siihen, että henkilön jäädessä pelkän perustulon varaan riskinä on, että hän syrjäytyy palveluiden ulkopuolelle.

Valiokunta pitää erittäin tärkeänä sitä, että kokeiluryhmään valikoituvat tietävät omista oikeuksistaan sekä osaavat toimia tavalla, joka ei heikennä heidän taloudellista tilannettaan. Valiokunnan mielestä on välttämätöntä, että kokeilussa mukana oleville tiedotetaan selkeästi perustulon mahdollisista vaikutuksista kokeiluun osallistuvien sosiaaliturvaan. Erityisen tärkeää on tiedottaa vaikutuksesta toimeentulotukeen. Nyt perustulokokeilulle valittu kohdejoukko on merkittävässä määrin päällekkäinen toimeentulotuen hakijoiden ja saajien kanssa. Toimeentulotuen hakemisen yleisin syy on työttömyys ja siihen liittyvä pääosin asumiskustannuksista johtuva perusturvan täydentäminen. Kuten edellä on todettu, toimeentulotuen määrää voidaan alentaa, jos henkilö ei hae työtä tai toteuta työnhakijan velvoitteita. Kokeilussa mukana olevien on syytä olla tietoisia velvoitteistaan.

Valiokunta korostaa, että kokeiluun valikoituvilla on oltava kaikki tarvittava tieto kokeilusta ja sen vaikutuksista. Tästä syystä kohdejoukon informointi ja ohjeistus on äärimmäisen tärkeää. Kelan ohjeistuksen ja tiedotuksen selkeyteen ja ymmärrettävyyteen on kokeilun kuluessa kiinnitettävä erityistä huomiota.

Valiokunnan mietintö StVM 42/2016 vp

Seuranta ja arviointi

Lakiehdotuksessa säädetään kokeiluun oleellisena osana kuuluvasta kokeilun vaikutusten seurannasta ja arvioinnista. Kansaneläkelaitos suorittaa perusturvaa koskevia tietorekisterejä ylläpitävänä viranomaisena perustulokokeilun aikana tapahtuvan seurannan ja raportoinnin valtioneuvostolle ja eduskunnalle. Mahdollisimman ajantasainen seuranta toteutetaan käyttämällä hyväksi Kelan etuusrekistereitä ja työvoimahallinnon ylläpitämiä rekistereitä. Kokeilun aikana seurataan perustulokokeilun vaikutuksia etuuksien käytössä, työttömäksi työnhakijaksi ilmoittautumisissa sekä työvoimahallinnon aktivointitoimenpiteisiin osallistumisissa. Lisäksi kokeilun aikana seurataan perustulokokeilun aiheuttamia muutoksia henkilöiden tuloissa ja työllisyydessä.

Kokeilun päätyttyä siitä laaditaan arviointi, jonka tulokset toimitetaan valtioneuvostolle ja eduskunnalle. Valiokunta pitää erittäin tärkeänä, että kokeilun vaikutuksia arvioidaan ei vain työllistymistä kuvaavien määrällisten mittareiden vaan myös laadullisten, subjektiivista hyvinvointia kuvaavien mittareiden avulla. Laadullisella tutkimuksella voidaan muun muassa selvittää, synnyttääkö kokeilu kohderyhmään kuuluvien joukossa muuta kuin työhön ja taloudelliseen toimintaan liittyvää aktiivisuutta, lisääkö se heidän osallisuuttaan yhteiskunnassa ja edesauttaako se heidän autonomiansa voimistumista.

Kokeilussa mukana olevan kannalta yksi olennainen ero työttömyysturvaan nähden on tieto, ettei hänen saamaansa toimeentuloturvaan tule katkoksia eikä häneltä edellytetä erityisiä aktiivisia toimenpiteitä etuutta saadakseen. Aiemmissa perustulokokeiluissa muualla on havaittu perustulolla olevan erityisesti elämänhallintaan, terveyteen ja hyvinvointiin liittyviä myönteisiä vaikutuksia. Näitä on myös syytä pyrkiä seuraamaan ja arvioimaan ja saamaan esiin esimerkiksi haastattelujen avulla.

Kokeilun tulosten arvioinnin osalta valiokunta viittaa lopuksi vielä työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan lausunnossa esiin tuotuun huomioon, että kokeilun korkea poliittinen profiili ja koejoukkoon kohdistuvat haastattelut ja tiedotustoimet voivat vaikuttaa koejoukon käyttäytymiseen ja että tällaiset tutkimustuloksia vääristävät vaikutukset on pyrittävä minimoimaan.

Eduskunta-aloitteet

Valiokunta on hyväksynyt perustulokokeilun toteutettavaksi hallituksen esityksessä ehdotetulla tavalla. Tämän vuoksi lakialoite samoin kuin toimenpideoite on hylättävä.

VALIOKUNNAN YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

5 §. Perustulokokeilun kokeilu- ja verrokkiryhmä. Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota otantamenettelyyn ja sen läpinäkyvyyteen. Valiokunnan mielestä kokeiluryhmää ei voi jättää pelkästään ohjelmakoodilla määriteltäväksi, vaan sekä lailla säätämisen vaatimus että tarkkarajaisuuden ja täsmällisyyden vaatimukset edellyttävät, että otannan perusteista säädetään laissa esimerkiksi säätämisyjärjestysperusteluissa selostettuja luonnehdintoja vastaavin vaatimuksin. Valiokunnan mukaan sääntelyä on tältä osin täydennettävä ja laissa olisi syytä säätää nimenomaisesti myös ohjelmistokoodin julkaisemisesta ja julkisuudesta.

Valiokunnan mietintö StVM 42/2016 vp

Satunnaisotanta käsitteenä pitää sisällään sen, että otantaan valikoituu henkilöitä täysin satunnaisesti. Jos lain mukaan poiminta suoritetaan satunnaisotantana, niin silloin kaikilla kohdejoukkoon kuuluvilla on yhtäläinen mahdollisuus tulla valituksi perustulon saajaksi. Muunlainen otanta ei olisi satunnaisotanta, ja se olisi lainvastainen. Valiokunta ehdottaa sääntelyn tarkentamista perustuslakivaliokunnan esittämällä tavalla.

12 §. Velvollisuus tietojen antamiseen. Perustulon maksamisen estävistä etuuksista on säädetty lain 9 §:ssä. Lain 10 §:ssä on säädetty niistä seikoista, joiden vallitessa henkilöllä ei ole oikeutta perustuloon. Hakijan velvollisuus oma-aloitteiseen tietojen antamiseen yksilöittäisiin edellä mainituissa säännöissä mainittuihin tietoihin. Velvollisuus koskisi sekä perustulon hakijaa että perustulon saajaa.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan perustulon saajan ja hakijan olisi ilmoitettava, jos hän on hakenut tai jos hän saa työttömyysturvalain mukaista työttömyysetuutta työttömyyskassalta. Hänen olisi myös ilmoitettava, jos hän on hakenut tai jos hän saa sairausvakuutuslaissa tarkoitettua työpaikkakassalta sairausvakuutuslaissa (1224/2004) tarkoitettua sairauspäivärahaa, osasairauspäivärahaa, vanhempainpäivärahaa ja erityishoitorahaa, Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetussa laissa (566/2005) tarkoitettua kuntoutusrahaa tai tartuntatautilain (583/1986) 27 §:ssä tarkoitettua päivärahaa ja ansionmenetykskorvausta. Säännöksen perusteella Kansaneläkelaitos saa tiedon etuudesta, josta se voi periä maksamansa perustulon määrän.

Perustulon hakijalla olisi myös velvollisuus Kansaneläkelaitoksen pyynnöstä antaa ne tiedot, jotka ovat välttämättömiä perustuloa koskevan hakemuksen ratkaisemiseksi ja perustulon maksamiseksi.

21 §. Työttömyysturvalain mukaisen työssäolovelvoitteen voimassaolo. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta esittää, että sosiaali- ja terveysvaliokunta lisää lakiin säännöksen siitä, ettei kokeilun aikaisella työvoimapolitiittisesti moitittavalla menettelyllä ole vaikutusta henkilön kokeilun päättymisen jälkeiseen työttömyysturvaan. Sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa, että lakiin lisätään uusi 21 §, jonka mukaan perustulon saajalle perustulokokeilun aikana asetettu työttömyysturvalain 2 a luvun 14 §:n 1 momentissa tarkoitettu työssäolovelvoite, on voimassa enintään 31 päivään joulukuuta 2018.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta toteaa työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan tavoin, että työ- ja elinkeinotoimisto asettaa voimassa olevan säännösten mukaisesti korvauksettomia määräaikoja ja työttömyysturvalain (1290/2002) 2 a luvun 14 §:ssä tarkoitettuja työssäolovelvoitteita työttömyysetuutta hakeville perustulokokeilussa mukana oleville samoin edellytyksin kuin muille työttömyysetuutta hakeville toisin kuin esityksen perusteluista on ymmärrettävissä. Taloudellista merkitystä tällä on kokeilun aikana ainoastaan niille työttömille, joilla on huolettavanaan alaikäisiä lapsia.

Valiokunta korostaa, että useimmissa tapauksissa työttömyysturvan karenssi ehtii kulua loppuun kokeilun aikana. Sen sijaan useammasta kieltäytymisestä seuraava työssäolovelvoite voi olla voimassa vielä kokeilun loppuessa. Valiokunta ei kuitenkaan ehdota karensseja päätettäväksi kokeilun loppuessa, koska kokeilun työllisyystavoitteen kannalta ei ole tarkoituksenmukaista, että pe-

Valiokunnan mietintö StVM 42/2016 vp

rustulokokeilussa voisi olla esimerkiksi koko kokeilun ajan työssä ja erota siitä viimeisellä kokeiluvuorokaudella ilman seurauksia. Ei ole myöskään hyväksyttävää, että työstä voisi kieltäytyä vähän ennen kokeilun päättymistä ilman seurauksia.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 215/2016 vp sisältyvät 2. ja 3. lakiehdotuksen.

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 215/2016 vp sisältyvän 1. lakiehdotuksen. (Valiokunnan muutosehdotukset)

Eduskunta hylkää lakialoitteeseen LA 103/2016 vp sisältyvän lakiehdotuksen.

Eduskunta hylkää toimenpidealoitteen TPA 56/2016 vp.

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki

perustulokokeilusta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Lain tarkoitus

Tämän lain tarkoituksena on toteuttaa perustulokokeilu vuosina 2017 ja 2018. Perustulokokeilun tarkoituksena on saada tietoa perustulon vaikutuksista kokeiluun osallistuvien henkilöiden työmarkkinakäyttäytymiseen sekä selvittää perustulon muita vaikutuksia.

Valiokunnan mietintö StVM 42/2016 vp

2 §

Toimeenpano

Perustulokokeilun toimeenpanoa johtaa ja ohjaa ylimpänä viranomaisena sosiaali- ja terveysministeriö.

Tämän lain toimeenpanosta vastaa Kansaneläkelaitos.

3 §

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan perustulokokeilun toimeenpanoon ja perustulokokeilun kohdejoukkoon valittuihin Suomessa asuviin henkilöihin. Suomessa asuminen ratkaistaan asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain (1573/1993) 3, 3 a ja 4 §:n mukaan.

4 §

Perustulokokeilun kohdejoukko

Perustulokokeilun kohdejoukkoon kuuluvat henkilöt:

- 1) jotka ovat 25—58-vuotiaita 1 päivänä joulukuuta 2016; ja
- 2) joille Kansaneläkelaitos on maksanut vuoden 2016 marraskuussa työttömyysturvalain (1290/2002) mukaista peruspäivärahaa tai työmarkkinatukea ja etuuden maksaminen ei ole perustunut lomautukseen.

Perustulokokeilun kohdejoukkoon ei kuitenkaan kuulu henkilö:

- 1) joka saa lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain (1128/1996) mukaista kotihoidon tukea;

- 2) joka saa kansaneläkelain (568/2007), takuueläkkeestä annetun lain (703/2010), työntekijän eläkelain (395/2006), julkisten alojen eläkelain (81/2016), maatalousyrittäjän eläkelain (1280/2006), yrittäjän eläkelain (1272/2006), merimieseläkelain (1290/2006), Suomen Pankin eläkesäännön, ortodoksisesta kirkosta annetun lain (985/2006), kansanedustajan eläkkeestä ja sopeutumisrahasta annetun lain (329/1967), kansanedustajan perhe-eläkkeestä annetun lain (107/1990), valtioneuvoston jäsenten oikeudesta eläkkeeseen ja hänen jälkeensä suoritettavasta perhe-eläkkeestä annetun lain (870/1977) mukaista tai muuta työ- tai virkasuhteeseen, yrittäjätoimintaan tai luottamustehtävään perustuvaa eläkettä tai perhe-eläkettä.

- 3) joka saa työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015), maatalousyrittäjän työtapaturma- ja ammattitautilain (873/2015), sotilastapaturmalain (1211/1990), tapaturmavakuutuslain (608/1948), maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain (1026/1981) tai urheilijan tapaturma- ja eläketurvasta annetun lain (276/2009) mukaista perhe-eläkettä taikka tapaturmavakuutuslain mukaista huoltoeläkettä;

- 4) joka saa sotilasvammalain (404/1948) mukaista huoltoeläkettä;

- 5) joka saa liikennevakuutuslain (460/2016), potilasvahinkolain (585/1986) tai rikosvahinkolain (1204/2005) mukaista korvausta elatuksen menetyksestä;

- 6) joka saa maatalousyrittäjien luopumistuesta annetun lain (1293/1994) tai maatalouden harjoittamisesta luopumisen tukemisesta annetun lain (612/2006) mukaista luopumistukea;

Valiokunnan mietintö StVM 42/2016 vp

7) jonka kotikuntalain (201/1994) mukaan määräytyvä kotikunta Suomessa sijaitsee Ahvenanmaan maakunnassa;

8) jolle on määrätty holhoustoimesta annetussa laissa (442/1999) tarkoitettu edunvalvoja tai jonka antama edunvalvontavaltuus on vahvistettu ennen kokeilun alkamista edunvalvontavaltuudesta annetun lain (648/2007) 24 §:n mukaisesti;

9) joka ei tosiasiallisesti asu Suomessa;

10) johon sovelletaan työskentelyn perusteella vieraan valtion sosiaaliturvalainsäädäntöä;

11) jonka työttömyysturvan peruspäiväraha tai työmarkkinatuki on maksettu marraskuussa 2016 työttömyysturvalain 11 luvun 9 §:n 1 momentin mukaisesti kunnan toimielimelle erityisen painavan syyn perusteella.

5 §

Perustulokokeilun kokeilu- ja verrokkiryhmä

Kansaneläkelaitos poimii edellä 4 §:ssä tarkoitettua kohdejoukosta satunnaisotannalla 2 000 henkilöä, joille maksetaan perustuloa (kokeiluryhmä). **Satunnaisotanta suoritetaan siten, että jokaisella kohdejoukkoon kuuluvalla on yhdenvertainen mahdollisuus tulla valituksi kokeiluryhmään. Kansaneläkelaitoksen on julkistettava poimintaan käytettävät ohjelmointikomennot ennen kokeilun alkamista.**

Ne kohdejoukkoon kuuluvat, jotka eivät kuulu kokeiluryhmään, muodostavat verrokkiryhmän.

Kansaneläkelaitos ilmoittaa kokeiluryhmään poimituille perustulokokeiluun osallistumisesta, kun poiminta kokeiluun osallistuvista henkilöistä on tehty ja tämä laki on vahvistettu. Kansaneläkelaitos ilmoittaa kokeiluryhmään poimitujen nimet ja henkilötunnukset Verohallinnolle ja kunnille. Kansaneläkelaitoksella on oikeus ilmoittaa tiedot salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä.

6 §

Perustulon määrä ja maksaminen

Perustulon määrä on 560 euroa kalenterikuukaudessa. Jos perustuloa maksetaan kalenterikuukautta lyhyemmältä ajalta, perustulon määrä on 18,67 euroa kalenteripäivältä.

Perustulo maksetaan kunkin kuukauden toisena pankkipäivänä perustulon saajan ilmoittamalle Euroopan unionissa sijaitsevalle tilille.

Tammikuun 2017 perustulo maksetaan kuitenkin 9 päivänä tammikuuta 2017.

7 §

Perustulon periminen muista etuuksista

Kansaneläkelaitos perii maksamansa perustulon määrän perustulon saajalle samalta ajalta maksettavasta:

1) työttömyysturvalain mukaisesta työttömyysetuudesta;

Valiokunnan mietintö StVM 42/2016 vp

2) sairausvakuutuslaissa (1224/2004) tarkoitetusta sairauspäivärahasta, osasairauspäivärahasta, vanhempainpäivärahasta ja erityishoitorahasta, Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetussa laissa (566/2005) tarkoitetusta kuntoutusrahasta sekä tartuntatautilain (583/1986) 27 §:ssä tarkoitetusta päivärahasta ja ansionmenetykskorvauksesta.

Työttömyyskassan ja sairausvakuutuslaissa tarkoitetun työpaikkakassan on maksettava perustulon määrää vastaava osuus maksamastaan etuudesta Kansaneläkelaitokselle, jos Kansaneläkelaitos on tehnyt perustulon perintää koskevan ilmoituksen työttömyyskassalle ja työpaikkakassalle.

8 §

Perustulon vaikutus muihin etuuksiin

Yleisestä asumistuesta annetun lain (938/2014) ja eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain (571/2007) mukaista asumistukea myönnettäessä perustulon määrän katsotaan olevan aina vähintään työttömyysturvalain 6 luvun 1 § 1 momentissa tarkoitetun peruspäivärahan suuruinen.

9 §

Estävät sosiaalieläkkeet

Perustuloon ei ole oikeutta henkilöllä, joka saa:

1) kansaneläkelain, takuueläkkeestä annetun lain, työntekijän eläkelain, julkisten alojen eläkelain, maatalousyrittäjän eläkelain, yrittäjän eläkelain, merimieseläkelain, Suomen Pankin eläkesäännön, ortodoksisesta kirkosta annetun lain, kansanedustajan eläkkeestä ja sopeutumisrahasta annetun lain, kansanedustajan perhe-eläkkeestä annetun lain tai valtioneuvoston jäsenten oikeudesta eläkkeeseen ja hänen jälkeensä suoritettavasta perhe-eläkkeestä annetun lain mukaista tai muuta työ- tai virkasuhteeseen, yrittäjätoimintaan tai luottamustehtävään perustuvaa eläkettä;

2) sotilasvammalain mukaista päivärahaa, elinkorkoa, täydennyskorkoa tai huoltoeläkettä;

3) liikennevakuutuslain, potilasvahinkolain tai rikosvahinkolain mukaista korvausta elatuksen menetyksestä;

4) maatalousyrittäjien luopumistuesta annetun lain tai maatalouden harjoittamisesta luopumisen tukemisesta annetun lain mukaista luopumistukea;

5) työntekijän eläkelain 3 §:ssä mainittujen lakien taikka eläkeohjesäännön tai eläkesääntöjen mukaista kuntoutusrahaa; tai

6) aikuiskoulutustuesta annetun lain (1276/2000) mukaista aikuiskoulutustukea tai opintotukilain (65/1994) mukaista opintorahaa tai asumislisää;

7) työtapaturma- ja ammattitautilain, maatalousyrittäjän työtapaturma- ja ammattitautilain tai sotilastapaturmalain mukaista ansionmenetykskorvausta tai perhe-eläkettä, tapaturmavakuutuslain tai maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain mukaista päivärahaa, tapaturmaeläkettä tai perhe-eläkettä, tapaturmavakuutuslain mukaista elinkorkoa tai huoltoeläkettä taikka tapaturmavakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta annetun lain (625/1991) mukaista päivärahaa tai tapaturmaeläkettä;

8) urheilijan tapaturma- ja eläketurvasta annetun lain mukaista tapaturmaeläkettä tai perhe-eläkettä;

9) lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain mukaista kotihoidon tukea;

Valiokunnan mietintö StVM 42/2016 vp

10) 1—9 kohdassa mainittua etuutta vastaavaa ulkomailta maksettavaa etuutta.

10 §

Muut rajoitukset

Perustuloon ei ole oikeutta henkilöllä:

- 1) joka on ollut yhdenjaksoisesti vähintään 90 päivää sairaala- tai muussa tähän verrattavassa laitoshoidossa;
- 2) joka on suorittamassa asevelvollisuutta tai siviilipalvelusta;
- 3) joka on suorittamassa vankeusrangaistusta;
- 4) johon sovelletaan työskentelyn perusteella vieraan valtion sosiaaliturvalainsäädäntöä;
- 5) joka oleskelee ulkomailla lukuun ottamatta satunnaista, enintään 30 päivää kestävästä ulkomaan matkasta;
- 6) jolle on määrätty holhustoimesta annetun lain mukainen edunvalvoja;
- 7) jonka työttömyysetuus maksetaan työttömyysturvalain 11 luvun 9 §:n 1 momentin mukaisesti kunnan toimielimelle.

Perustuloa maksetaan kuitenkin sen kalenterikuukauden loppuun, jonka aikana oikeus perustuloon on päättynyt 1 momentissa mainitusta syystä.

11 §

Perustulon hakeminen

Kansaneläkelaitos maksaa perustulon ilman hakemusta kokeiluryhmään kuuluville henkilöille, jotka saavat työmarkkinatukea tai peruspäivärahaa perustulokokeilun alkaessa.

Jos perustulon maksaminen estyy kokeilun aikana 9 tai 10 §:ssä tarkoitetusta syystä, henkilön on haettava perustuloa kirjallisesti Kansaneläkelaitokselta kun oikeus perustuloon alkaa uudelleen.

12 §

Velvollisuus tietojen antamiseen

Perustulon hakijan ja saajan on ilmoitettava Kansaneläkelaitokselle 9 §:ssä tarkoitetun etuuden hakemisesta tai saamisesta sekä 10 §:ssä tarkoitetusta seikasta, joka estää perustulon maksamisen.

Perustulon hakijan ja saajan on ilmoitettava Kansaneläkelaitokselle, jos hän on hakenut tai jos hän saa 7 §:n 1 momentissa tarkoitettua etuutta 7 §:n 2 momentissa tarkoitetulta työttömyyskassalta tai työpaikkakassalta.

Perustulon hakijan ja saajan on annettava Kansaneläkelaitokselle myös muut hakemuksen ratkaisemiseksi ja perustulon maksamiseksi välttämättömät tiedot. (Uusi)

Valiokunnan mietintö StVM 42/2016 vp

13 §

Tietojen saaminen ja luovuttaminen

Tämän lain mukaisten tietojen saamiseen ja luovuttamiseen sovelletaan, mitä työttömyysturvalain 13 luvun 1 ja 4—8 §:ssä säädetään Kansaneläkelaitoksen oikeudesta saada ja luovuttaa työttömyys-etuutta koskevia tietoja.

14 §

Perustuloa koskeva päätös

Kansaneläkelaitos antaa perustulon myöntämistä, epäämistä, lakkauttamista ja takaisinperintää koskevassa asiassa perustulokokeilussa olevalle kirjallisen päätöksen.

Päätöksen tiedoksi antamisesta säädetään Kansaneläkelaitoksesta annetussa laissa (731/2001).

15 §

Perustulon takaisinperintä, kuittaaminen ja saatavan vanhentuminen

Perustulon takaisinperintään, kuittaamiseen ja saatavan vanhenemiseen sovelletaan, mitä työttömyysturvalain 11 luvun 10, 13, 14, ja 15 a §:ssä säädetään työttömyysetuudesta.

16 §

Muutoksenhaku, itseoikaisu, asiavirheen korjaaminen ja lainvoimaisen päätöksen oikaisu ja poistaminen

Perustuloa koskevan päätöksen muutoksenhakuun, itseoikaisuun, asiavirheen korjaamiseen ja lainvoimaisen päätöksen oikaisuun ja poistamiseen sovelletaan, mitä sairausvakuutuslain 17 luvun 1—3, 3 a, 4 ja 5 §:ssä säädetään.

17 §

Asian uudelleen ratkaiseminen estävän etuuden myöntämisen johdosta

Jos perustulon saajalle on takautuvasti myönnetty 9 §:ssä tarkoitettu perustulon maksamisen estävä etuus, Kansaneläkelaitos voi ilman asianosaisten suostumusta asianosaista kuultuaan ratkaista perustuloa koskevan asian uudelleen.

18 §

Perustulokokeilurekisteri

Perustulokokeilun kokeiluryhmässä ja verrokkiryhmässä mukana olevien henkilöiden tiedot tallennetaan Kansaneläkelaitoksen perustulokokeilurekisteriin. Rekisteriin kerättyjä tietoja saa

Valiokunnan mietintö StVM 42/2016 vp

käyttää vain perustulokokeilun hallinnoinnissa, tilastoinnissa ja kokeilua koskevissa tutkimuksissa. Rekisterin tietoja saa yhdistää Kansaneläkelaitoksen ja myös muiden viranomaisten rekistereiden tietoihin perustulon vaikutuksia tutkittaessa.

Perustulokokeilurekisteriin saadaan kerätä ja tallentaa kokeiluryhmään kuuluvista seuraava tiedot:

- 1) nimi;
- 2) henkilötunnus;
- 3) tieto 4 §:n 2 kohdassa tarkoitetusta etuudesta;
- 4) tiedot maksetusta perustulosta, sen ajallisesta kohdentumisesta ja maksupäivistä;
- 5) tiedot annetuista päätöksistä.

Perustulorekisteriin saadaan kerätä ja tallentaa verrokkiryhmään kuuluvista edellä 2 momentin 1—3 kohdassa tarkoitetut tiedot.

Henkilötietojen säilytysaika ja rekisteröityjen oikeusturva määräytyvät henkilötietolain (523/1999) nojalla.

19 §

Kokeilun seuranta ja arviointi

Kansaneläkelaitos seuraa kokeilun toteutumista sekä raportoi kokeilusta valtioneuvostolle ja eduskunnalle. Kokeilusta laaditaan sen päätyttyä arviointi, joka toimitetaan valtioneuvostolle ja eduskunnalle.

Kansaneläkelaitoksella ja 1 momentissa tarkoitetulla kokeilun arvioinnin toteuttajalla on oikeus saada maksutta sekä salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä 1 momentissa tarkoitettua seurantaa ja arviointia varten välttämättömät tiedot:

- 1) valtion ja kunnan viranomaiselta sekä muulta julkisoikeudelliselta yhteisöltä;
- 2) Eläketurvakeskukselta ja työttömyyskassalta.

20 §

Perustulon ulosmittaus- ja siirtämiskielto

Perustuloa ei saa ulosmitata.

Sopimus, joka tarkoittaa perustulon siirtämistä toiselle, on mitätön.

21 § (Uusi)

Työttömyysturvalain mukaisen työssäolovelvoitteen voimassaolo

Jos perustulon saajalle on asetettu perustulokokeilun aikana työttömyysturvalain 2 a luvun 14 §:n 1 momentissa tarkoitettu työssäolovelvoite, se on voimassa enintään 31 päivään joulukuuta 2018.

Valiokunnan mietintö StVM 42/2016 vp

22 §

Rahoitus

Perustulo rahoitetaan valtion varoista.

23 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 ja on voimassa 31 päivään joulukuuta 2018. Tätä lakia sovelletaan vuosina 2017 ja 2018 toteutettavaan perustulokokeiluun.

2.

Laki

tuloverolain 92 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään tuloverolain (1535/1992) 92 §:ään siitä lailla 946/2008 kumotun 18 kohdan tilalle väliaikaisesti uusi 18 kohta seuraavasti:

92 §

Verovapaat sosiaalietuudet

Veronalaista tuloa eivät ole:

-----
18) perustulokokeilusta annetussa laissa (/) tarkoitettu perustulo;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 ja on voimassa 31 päivään joulukuuta 2018.

3.

Laki

ennakkoperintälain 17 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään ennakkoperintälain (1118/1999) 17 §:ään väliaikaisesti uusi 2 momentti seuraavasti:

17 §

Ennakonpidätyksen korottaminen suorituksen saajan vaatimuksesta

---

Edellä 1 momentissa säädettyä ei sovelleta toimitettaessa ennakonpidätystä perustulokokeilusta annetun lain (/) 5 §:ssä tarkoitettuun kokeilyryhmään kuuluvalla henkilöllä maksettavasta:

- 1) työttömyysturvalain mukaisesta työttömyysetuudesta;
- 2) sairausvakuutuslaissa (1224/2004) tarkoitettua sairauspäivärahaa, osasairauspäivärahaa, vanhempainpäivärahaa ja erityishoitorahaa, Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetussa laissa (566/2005) tarkoitettua kuntoutusrahaa sekä tartuntatautilain (583/1986) 27 §:ssä tarkoitettua päivärahaa ja ansion-menetykskorvauksesta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 ja on voimassa 31 päivään joulukuuta 2018.

Helsingissä 9.12.2016

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Tuula Haatainen sd
varapuheenjohtaja Hannakaisa Heikkinen kesk
jäsen Outi Alanko-Kahiluoto vihr
jäsen Eeva-Johanna Eloranta sd
jäsen Arja Juvonen ps
jäsen Niilo Keränen kesk
jäsen Anneli Kiljunen sd
jäsen Mikko Kärnä kesk
jäsen Anne Louhelainen ps
jäsen Sari Raassina kok
jäsen Veronica Rehn-Kivi r

Valiokunnan mietintö StVM 42/2016 vp

jäsen Vesa-Matti Saarakkala ps
jäsen Annika Saarikko kesk
jäsen Sari Sarkomaa kok
jäsen Martti Talja kesk
varajäsen Sari Tanus kd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Eila Mäkipää

Valiokunnan mietintö StVM 42/2016 vp
Vastalause 1 /vihr

VASTALAUSE 1

Perustelut

Perustulon kokeileminen on välttämätöntä. Perustuloa on tutkittu mallintamalla jo niin paljon, että tiedetään sen olevan staattisessa tarkastelussa taloudellisesti mahdollinen. Kokeilulla saadaan mallinnusten oheen arvokasta lisätietoa siitä, miten perustulo käytännössä toimii ja miten ihmiset perustulon tukemana päättävät elää. Perustulokokeilu tarjoaa mahdollisuuden nähdä perustulon vaikutukset ihmisten elämään, työllisyyteen, köyhyyteen ja elinkeinoelämään.

Hallituksen esitys perustulokokeilusta on kuitenkin niin rajallinen, ettei sen tuloksena synny perustulon jatkoselvityksen kannalta yleistettävää, käyttökelpoista tietoa. Hallituksen perustulokokeilun tavoitteet rajautuvat käytännössä työmarkkinatuen saajien työssäkäynnin lisäämiseen. Perustulossa on kyse paljon laajemmasta muutoksesta. Perustulo on sosiaaliturvan uudistus muutuneen työelämän tarpeisiin.

Perustulo ansaitsee mahdollisimman hyvän kokeilun, jonka valmistelussa, toteutuksessa ja seurannassa kuullaan asiantuntijoita, noudatetaan tieteellisesti päteviä kriteerejä ja hyvän tiedontuotannon periaatteita. Kattava ja laadukas, aidosti perustuloa kokeileva kokeilu vaatii aikaa ja rahaa. Kokeilun riittävän laajuuden turvaamiseksi sille on turvattava riittävät resurssit. Tavoitteena tulee olla yleistettävä tieto ja tulokset, joiden pohjalta voidaan tehdä poliittisia päätöksiä perustulon jatkosta Suomessa.

Osana vihreän eduskuntaryhmän vaihtoehtobudjettia esitämme perustulokokeilulle 10 miljoonan euron vuosittaista lisärahoitusta (TAA 17/2016 vp) sekä kokeilun keston laajentamista kaksivuotisesta kolmivuotiseksi. Tehty rinnakkaislakialoite (LA 103/2016 vp) esittää perustulokokeilun laajentamista määrärahalisäystä vastaavaksi niin, että kokeilun otantaa laajennetaan määrällisesti ja laadullisesti. Hallituksen päätös rajata perustulokokeilua vain tiettyyn kapeasti rajattuun ihmisryhmään muuttaa kokeilun tuloksia ja on ristiriidassa perustulon idean kanssa. Perustulo ei ole pelkästään työttömyysetuus. Jotta nähdään, miten kokeilu vaikuttaa erilaisiin ihmisryhmiin ja millaisia käyttäytymisvaikutuksia sillä on erilaisissa elämäntilanteissa, kokeiluun on valikoitava taustoiltaan ja tilanteiltaan monipuolisempi joukko ihmisiä. Jos kokeilu rajataan työmarkkinatukea saaviin työttömiin, perustulon kokeilemisen sijasta kokeillaan pikemminkin työttömien työllistymisen tukemista. Siksi lisärahoituksen avulla mukaan tulee ottaa myös pienituloisia palkansaajia, pienituloisia yrittäjiä, freelancereita ja itsensätyöllistäjiä. Valtioneuvoston asetuksella voitaisiin säätää sosiaaliselle asemalle, työmarkkina-asemalle sekä tuloille ja varallisuudelle asetettavista edellytyksistä. Samalla kokeilujoukkoa voidaan lisärahoituksen puitteissa kasvattaa arviolta 1 500 hengellä 3 500 hengen joukoksi. Kokeilun keston laajentamisella kolmivuotiseksi saadaan parempi mahdollisuus havainnoida kokeilun seurannaisvaikutuksia. Puuttuvan verotuselementin lisääminen perustulokokeiluun tekisi kokeiluasetelmasta vielä realistisemmän ja vähentäisi kustannuksia — olisi keskeistä saada kokeilussa kerättävät verot palautettua kokeilubudjettiin. Jos kokeiltava perustulo ei olisi verovapaa etuus, muistuttaisi kokeiltava järjestelmä enemmän todellista ja hinnaltaan toteuttamiskelpoista perustuloa. Perustuloa kannattaa kokeilla kunnolla. Kattava ja laadukas, aidosti perustuloa kokeileva kokeilu vaatii aikaa ja rahaa. Tavoit-

Valiokunnan mietintö StVM 42/2016 vp
Vastalause 1 /vihr

teena tulee olla yleistettävä tieto ja tulokset, joiden pohjalta voidaan tehdä poliittisia päätöksiä perustulon jatkosta Suomessa.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että 1. lakiehdotus hyväksytään muutettuna lakialoitteen LA 103/2016 vp mukaisesti.

Helsingissä 9.12.2016

Outi Alanko-Kahiluoto vihr

Valiokunnan mietintö StVM 42/2016 vp
Vastalause 2 /kd

VASTALAUSE 2

Perustelut

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki perustulokokeilusta sekä muutettavaksi tuloverolakia ja ennakoperintälakia. Perustulokokeilu toteutettaisiin vuosina 2017 ja 2018. Kokeiluun valituille Kansaneläkelaitos maksaisi kokeilun aikana perustuloa 560 euroa kuukaudessa. Perustulo olisi saajalleen verovapaata tuloa, eivätkä sen määrää vähentäisi perustulon saajan muut tulot.

Lähtökohtaisesti kannatan perustulokokeilun suorittamista sekä sosiaaliturvan muuttamista osallistavaksi ja työhön kannustavaksi, kuten myös byrokratian vähentämistä ja etuusjärjestelmän yksinkertaistamista. Näitä tavoitteita ei kuitenkaan pystytä nyt esitetyllä mallilla saavuttamaan. Sipilän hallituksen perustulokokeeseen otettaisiin mukaan 2 000 satunnaisesti valittua työtöntä ja se maksaisi valtiolle 20 miljoonaa euroa. Laajasti toteutettuna valittu epärealistinen malli toisi 11 miljardin euron alijäämän. Lähtöasetelman vuoksi katson, ettei mallilla voida kunnolla selvittää perustulon työllisyysvaikutuksia eikä koeasetelmaa voida myöskään kutsua kunnolla perustulokokeiluksi. Malli on ongelmallinen myös siitä syystä, että se ei pura kannustinloukkuja ja johtaisi korkeisiin tasaveroprosentteihin, jotka puolestaan hyydyttäisivät palkansaajien ostovoiman. Tehdyn selvityksenkään perusteella esitettävää mallia ei voida pitää kokonaisarvion perusteella toteuttamiskelpoisimpana.

Nyt esitettävään kokeiluun suhtauduttiin kriittisesti myös monissa valiokuntaan tulleissa lausunnoissa. Asiantuntijalausunnoissa tuotiin esille esimerkiksi ongelmia, jotka nousevat koeasetelmasta, kohdejoukon luonteesta ja sen koosta, kiireellisestä aikataulusta sekä budjetista. Tärkeimpänä kommenttina kuitenkin nostaisin näkökulman siitä, ettei perustulon käyttöönoton kustannusvaikutuksista, tosiasiallisista käyttäytymisvaikutuksista ja sosiaaliturvajärjestelmän kehittämisestä ole todennäköisesti juurikaan saatavissa yleistettävissä olevaa arviointitietoa. Ongelmana nostettiin myös se seikka, ettei valittu malli ole reaalisesti siirrettävissä koko väestön tasolle ja että ehdotettu kokeilu voi antaa epärealistisia tuloksia, jotka voivat ohjata keskustelua Suomen sosiaaliturvajärjestelmän tulevaisuudesta väärään suuntaan. Kokeilun todettiin jättävän näin ollen auki sen kysymyksen, olisiko perustulosta realistiseksi vaihtoehdoksi nykyisen sosiaaliturvan hankaluuksien korjaajaksi ja millainen perustulo-veroyhdistelmä voisi edes teoriassa olla toteuttamiskelpoinen. Katsonkin, että asiantuntijalausunnoista tullut viesti osoittaa selkeästi sen, ettei nyt ehdotetulla kokeilulla saada selville niitä asioita taikka saada vastauksia niihin kysymyksiin, jotka ovat välttämätöntä tietoa perustulon laajemmalle toteuttamiselle. Miksi näin ollen toteuttaa koe, jonka lähtöasetelmien perusteella voidaan jo todeta, että kokeen käytännön hyöty on pieni eikä se pysty edes teoriassa lähtökohtaisestikaan vastaamaan asetettuihin tavoitteisiin.

Kristillisdemokraatit on aikaisemmin esittänyt kannustinloukkujen purkamiseksi tarjolla olevista parasta eli kannustavan perusturvan mallia. Se on sovellutus Isossa-Britanniassa käytössä olleesta ja laajennettavasta Universal Credit -mallista. Malli edistää työllisyyttä, koska se sovittaa yhteen sosiaaliturvan ja palkan työn vastaanottamista kannustavaksi. Malli purkaa viiveet maksatuksissa ja tekee matalapalkkaisenkin työn vastaanottamisen kannattavaksi. Verotus, sosiaaliturva, palkka ja muut tulot sovitetaan mallissa yhteen reaaliaikaisesti kansallisessa tulorekisterissä.

Valiokunnan mietintö StVM 42/2016 vp
Vastalause 2 /kd

Näin ollen esitän, että hallituksen esittämä perustulokokeilumalli hylätään ja että hallitus kiirehtii kansallisen tulorekisterin toteuttamista, jotta perustulokokeilu voidaan tehdä niin, että mukana ovat kehittyneimmät, kannustinloukkuja vähentävät mallit eli negatiivisen tuloveron malli sekä kristillisdemokraattien kannustavan perusturvan malli. Esitys perustulokokeilun siirtämisestä sisältyy kristillisdemokraattien vaihtoehtobudjettiin.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että lakiehdotukset hylätään.

Helsingissä 9.12.2016

Sari Tanus kd